



FIRAT ÜNİVERSİTESİ

# SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

## Journal of Social Sciences

p-ISBN:1300-9702 e-ISBN: 2149-3243



### ROMA'NIN TRAKYALI İMPARATORU: MAXIMINUS THRAX

#### *Thracian Emperor Of Rome: Maximinus Thrax*

Recep ÖZMAN<sup>1</sup> ve Ezgi DOĞAN<sup>2</sup>

<sup>1</sup>Doç. Dr., İnönü Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Malatya, recep.ozman@inonu.edu.tr, orcid.org/0000-0002-6329-710X

<sup>2</sup>Doktora Öğrencisi, İnönü Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Malatya, ezgidogan\_2009@hotmail.com, orcid.org/0000-0003-2596-4554

*Araştırma Makalesi/Research Article*

#### Makale Bilgisi

Geliş/Received:  
05.07.2021  
Kabul/Accepted:  
16.08.2021

#### DOI:

10.18069/firatsbed.962630

#### Anahtar Kelimeler

Roma İmparatorluğu,  
Maximinus Thrax, III.  
yüzyıl krizi

#### Keywords

Roman Empire,  
Maximinus Thrax, 3<sup>rd</sup>  
century crisis

#### ÖZ

Maximinus Thrax, Roma İmparatorluk tarihinde farklı özellikleriyle öne çıkan imparatorlarından biridir. Soylu bir aileden gelmediği gibi praetor praefectus makamına ulaşmış bir asker de değildir. Onun imparator olmasıyla beraber Severus ve Constantinus hanedanlıkları arasında askerlerin imparatorluk tahtına çıktığı bir dönem başlar. III. yüzyıl krizi olarak adlandırılan bu dönem, askeri kuvvetin ön plana çıktığı, devlet hazinesinin boşaldığı, imparatorluk sakinlerinin yoksullaştığı ve dış istilaların arttığı bir zayıflama sürecini temsil etmektedir. Maximinus Thrax, askeri disipline dayanan yönetimi, acımasız ve merhametsiz kişiliği sebebiyle uzun süre sonra ilk kez Tyrannus (Tiran) olarak görülen bir imparator olmuştur. İktidarını pekiştirmek, sıradan kökenini gizlemek ve konumunu güçlendirmek için Roma sakinlerini sert bir yönetime tabi tutmuştur. Askeri bir disiplin benimsemesine ve gücü elinde toplama çabasına rağmen askeri zaferleri oldukça azdır. İktidarının gönüllü olarak kabul edilmemesi nedeniyle halk ve senatus tarafından, imparatora karşı ayaklanmalar olmuştur. Fakat bu karşı girişimler şiddetli iç savaşlarla sonuçlanmıştır. Bu çalışmanın amacı, imparator Maximinus Thrax'ın hakimiyet dönemini ve imparatorluğu krize sürükleyen olayları ele almaktır.

#### ABSTRACT

Maximinus Thrax is one of the prominent emperors with different features in the history of the Roman Empire. He is not from a noble family, nor is he a soldier who has reached the rank of praetorian prefect. With his becoming emperor, a period begins between the Severan and Constantinian dynasties, when soldiers ascend to the imperial throne. This period, which called the crisis of the 3rd century, represents a period of weakening in which military strength comes to the fore, the state treasury was emptied, the inhabitants of the empire became impoverished and foreign invasions increased. Maximinus Thrax became an emperor for the first time in a long time, seen as a tyrant, due to his military discipline-based rule and his ruthless and ruthless personality. He subjected the inhabitants of Rome to harsh rule in order to consolidate his power, hide his ordinary origin and strengthen his position. Despite adopting a military discipline and an effort to concentrate power, his military victories are very few. There were uprisings against the emperor by the people and the senate because his power was not voluntarily accepted. But these counter attempts resulted in violent civil wars. The aim of this study is to discuss the reign of Emperor Maximinus Thrax and the events that brought the empire into crisis.

**Atıf/Citation:** ÖZMAN, R., DOĞAN, E. (2021). Roma'nın Trakyalı İmparatoru: Maximinus Thrax, *Firat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31, 3(1345-1353).

**Sorumlu yazar/Corresponding author:** Recep ÖZMAN, recep.ozman@inonu.edu.tr

## 1. Giriş

C. Iulius Verus Maximinus, II. yüzyılın ikinci yarısının ortalarında (172-173) Trakya bölgesinde doğmuştur. Babası Micca, Goth kökenli bir aileye, annesi Ababa ise Alani bir aileye mensuptur. Gençliğinde Trakya dağlarında çobanlık yaptığı ve halkını baskınlardan korumak için bir grup gence liderlik yaptığı bilinmektedir (Herodianus, VII.1.2; Scriptores Historiae Augustae, *Duo Maximini*, I.6, II.6). Trakya doğumlu olması nedeniyle Thrax (Trakyalı) soy ismini almıştır (Epitome De Caesaribus, XXV.1; Glare, 1968: 1939; Bunson, 2002: 360; Tekin, 2014: 271). Askeri kariyeri Septimius Severus döneminde başlamıştır.<sup>1</sup> Fakat asıl şöhretini Severus Alexander döneminde elde etmiştir. 232 yılında Mısır'daki Traiana II lejyonunun komutanı ve Sasani savaşı sırasında Mezopotamya *praefectus* olmuştur. Askerleri idare etme yeteneği sayesinde 234 yılında askerlerin eğitiminden sorumlu olarak *praefectus tironibus* konumuna yükselmiştir (SHA, *Duo maximini*, V.5-6, VI.7; Ensslin, 1939: 72). Uzun boylu, güçlü fiziği ve askeri kabiliyeti ordu içinde öne çıkmasını sağlamıştır (SHA, *Duo maximini*, III.6). Maximinus'un beden yapısı olarak herkesten üstün olması edebi eserlerde abartılı sözlerle ifade edilmektedir.<sup>2</sup> Bu özelliklerinden dolayı askerleri tarafından Hercules,<sup>3</sup> Antaeus<sup>4</sup> ve Crotonlu Milo<sup>5</sup> gibi kahraman isimleri verilerek yüceltilmiştir (SHA, *Duo maximini*, IV.1-7, VI.8).

## 2. Maximinus Thrax'ın Tahta Çıkışı

Maximinus Thrax'ın ordu kademelerinde yükseldikten sonra Roma imparatorluk tahtına çıkışı askeri darbe neticesinde gerçekleşmiştir. Selefî Severus Alexander'ın (222-235) 234 yılı sonlarında Germanlarla para karşılığında barışı temin etmesi, askerlerinin güvenini kaybetmesine ve iktidarına karşı isyan etmelerine neden olmuştur (SHA, *Duo Maximini*, VII.5-6; Zonaras, XII.15; Akşit, 1970: 95; Drinkwater, 2008: 29; Faulkner, 2017: 275). Pannonia ve Moesia'da patlak veren isyan neticesinde, askerler 235 yılının ilkbaharında (Mart/Nisan) Ren bölgesinde Pannonialı askerlerin komutanı olan ve *praefectus tironibus* rütbesine sahip Maximinus'u *augustus* ilan etmişlerdir. Bunun üzerine askerleri tarafından terk edilen Severus Alexander, devlet idaresinde arka planda yer alan annesi Iulia Mamaea ile birlikte Moguntiacum (Mainz) yakınlarında öldürülmüştür (Aurelius Victor, XXV; Eutropius, VIII.23 (14); Orosius, VII.18.7, VII.19.1; Zonaras, XII.15; Zosimus, I.13.1; Akşit, 1970: 95; Diakov ve Kovalev, 2019: 274). Severus Alexander'ın askerler tarafından öldürülmesiyle, yaklaşık yetmiş yıl sonra Constantinus hanedanı kuruluncaya kadar imparatorlukta hakedanlık sistemi son bulmuştur (Mommsen, 1886: 162).

Severus Alexander'ın ve annesinin ölümünden sonra *senatus*un onayı olmadan iktidar yetkisi Maximinus'un elinde kalmış ve Roma iktidarında ilk kez senatör sınıfına mensup olmayan bir askerin hakimiyet dönemi başlamıştır (SHA, *Duo maximini*, VIII.6; Eutropius, IX.1). Macrinus'un (217-218) kısa süreli imparatorluğunun ardından on sekiz yıl sonra iktidar bir kez daha asker kökenli birisinin eline geçmiştir. Ancak Macrinus'un aksine Maximinus *praetor praefectus* rütbesine de ulaşamamış bir komutanı (Drinkwater, 2008: 29). Maximinus'un askerler tarafından imparator ilan edildiğine dair haberler kısa sürede Roma'ya ulaşmıştır. Maximinus, Caracalla'nın imparatorluğun tüm özgür doğmuş sakinlerine vatandaşlık veren yasasına<sup>6</sup> rağmen *senatus* tarafından gerçek bir Romalı olarak kabul edilmemiş ve barbar olarak görülmüştür (Drinkwater, 2008: 64). Ancak yine de *senatus*, boyun eğmekten başka bir çare bulamamış ve konumunu korumak için Roma'ya gelmeyen Maximinus'un iktidarını onaylamıştır (Aurelius Victor, XXV; Ensslin, 1939: 73; Lo Cascio, 2008: 156). Maximinus, ilk iş olarak Severus Alexander'a uzun yıllar hizmet etmiş olan tüm görevlileri saraydan

<sup>1</sup> Septimius Severus, küçük oğlu Geta'nın (211) doğum günü onuruna askeri oyunlar düzenlemiştir. Bu oyunlar esnasında imparatorun izniyle askerlerle gürleşen Maximinus kendisini fark ettirmiştir. Gücü ve becerileri sayesinde saray muhafızı olarak göreve başlamıştır. SHA, *Duo Maximini*, II.6-7, III.6.

<sup>2</sup> Bazı yazarlara göre Maximinus'un parmakları öyle kalındır ki karısının bileziğini yüzük olarak kullanmıştır. Yüklü bir arabayı tek başına itebildiği, bir yumruğuyla atının dişlerini gevşetebildiği, bir günde bir Capitolinus amforası şarabı içtiği ve 40-60 kilogram kadar et tükettiği aktarılmaktadır. SHA, *Duo Maximini*, IV.1-7, VI.8.

<sup>3</sup> Hercules, Yunan mitolojisinde Zeus ve Alcmena'nın oğlu Herakles olarak tanınan mitolojik kahramandır. Glare, 1968: 791.

<sup>4</sup> Antaeus, mitolojik bir Libya devidir. Hercules tarafından öldürülmesiyle tanınmaktadır. Glare, 1968: 137.

<sup>5</sup> Crotonlu Milo, M.Ö. VI. Yüzyılda olağanüstü fiziksel kuvvetiyle Yunanistan'ın atletik festivallerinde birçok zafer kazanan ünlü bir atlettir. Smith, 1849: 1086-1087.

<sup>6</sup> *Constitutio Antoniniana*, Caracalla'nın 212 yılında tüm imparatorluk sakinlerine Roma vatandaşlığı vermek için çıkarttığı yasadır.

kovmuş ve Alexander'ın ölümü nedeniyle kendisine karşı komplo kuracaklarından şüphelenerek bunların birçoğunu idam ettirmiştir (Herodianus, VII.1.4).

### 3. Maximinus Thrax'a Karşı İsyan Girişimleri

Maximinus, Alexander'ın destekçilerini bertaraf etmesinden hemen sonra Severus Alexander döneminde askerlerin bozulan morallerini düzeltmek ve onların güvenini temin etmek sebebiyle Germania üzerine bir sefer planlamıştır. Bu seferin hazırlığı kapsamında 235 yılının yaz sonlarına doğru Moguntiacum'un (Mainz) güneyinde Ren Nehri'ni geçmek üzere bir köprü inşası başlatmıştır. Köprü tamamlandığında Germanlara saldırmak için karşıya geçmek üzere olan Maximinus kendisine karşı bir suikast planlandığını öğrenir. Bir kısım *centurio* ve senatör onun yerine senatör Magnus'u *augustus* ilan edeceklerdir. Plana göre Maximinus geçtikten sonra köprüyü yıkarak geri dönüşünü engelleyecek ve O'nu barbarlara teslim edeceklerdi. Fakat komplonun açığa çıkması üzerine Maximinus, doğrudan veya dolaylı bu planla ilgisi bulunan herkesi yargılamadan idam etmiştir. Böyle bir suikast planının gerçekliği antik yazarlar tarafından şüpheli görülse de Maximinus'un zalimce yargılamaları için geçerli bir bahane olmuştur (SHA, *Duo maximini*, X.2-3; Herodianus, VII.1.5-8; Ensslin, 1939: 73; Akşit, 1970: 96; Southern, 2004: 64). Roma'ya hiç gitmediği halde Maximinus, muhtemelen Magnus komplosundan dolayı 13 Ağustos 235 yılında Roma'daki *praetor praefectus*unun yasal yetkilerini arttıran bir kanun maddesi<sup>7</sup> yayınlamıştır (Pearson, 2016: 118).

Askeri sefer aşamasındaki Maximinus'a karşı bir isyan girişimi daha olmuştur. Severus Alexander'ı seven ve onun kaybindan dolayı rahatsızlık duyan Osrhoeneli okçular Macedo liderliğinde isyan ederek Alexander'ın arkadaşı olan Titus Quartinus'u *augustus* ilan etmişlerdir. Ancak Macedo, Maximinus tarafından ödüllendirileceğini umut ederek bu plandan vazgeçerek Titus Quartinus'u çadırında uyurken öldürmüştür. Quartinus'un kafasını kesip imparatora götüren Macedo beklediği amacına ulaşamamıştır. Kendisinin de öldürülmesiyle isyan son bulmuştur (SHA, *Duo maximini*, XI.3-4; Herodianus, VII.1.9-11; Southern, 2004: 64). Maximinus, sahip olduğu sert karakteri ve karşılaştığı bu komplolar nedeniyle daha acımasız bir kişiliğe bürünmüştür (Herodianus, VII.1.12).

### 4. Hıristiyanlara Yönelik Takibat

Maximinus Thrax'ın şiddete eğilimli doğası ve kendisine yönelik suikast girişimleri sonrasında belirginleşen acımasız kişiliğinden Hıristiyanlar da etkilenmiştir. Bazı Hıristiyan yazarlar O'nu Nero'dan (54-68) sonra Hıristiyan zulmünü gerçekleştiren beşinci veya altıncı imparator olarak tanımlamaktadırlar (Orosius, VII.19.1; Jerome, 237f). Maximinus'un Hıristiyanlara yönelik takibatı çoğunlukla politik nedenlere dayandırılmaktadır. Severus Alexander'a olan şahsi nefreti, O'nun Hıristiyanlara yönelik olumlu yaklaşımı ve hane halkından birçok kişinin Hıristiyanlığı benimsemesi zulmün nedeni olarak açıklanmaktadır (Eusebius, VI.28.1; Zonaras, XII.16; Cedrenus, P. 257.15-20). Maximinus, sadece İncil'in öğretilmesinden sorumlu olan kilise liderlerinin öldürülmesini emrederek bir baskı dönemi başlatmıştır (Jerome, 237e; Eusebius, VI.28.1; Zonaras, XII.16; Sulpicius Severus, Chronicle, II.32). Roma'da iki Hıristiyan lider Piskopos Pontianus ve Hippolytus Sardunya'ya sürülmüş ve öldürülmüşlerdir (Baus, 1965: 221; Clarke, 1966: 451). Baskı esnasında Kilise babası Origenus, "*Şehitlik üzerine*" isimli eserini yazmıştır. Bu eserini Caesaria'daki topluluğun öncüleri olan ve baskıya maruz kalan arkadaşları Ambrose ve Protocetus'a ithaf etmiştir (Eusebius, VII.28.1; Zonaras, XII.16). Fakat dönemin Hıristiyan kovuşturmasına dair Kapadokya'daki Caesarea piskoposu Firmilianus'un Cyprianus'a yazmış olduğu mektupta farklı bir sebepten söz edilmektedir. Firmilianus'un mektubuna göre Maximinus döneminde Anadolu'da şiddetli bir deprem<sup>8</sup> yaşanmıştır. Kapadokya ve Pontus'ta birçok yerin enkaz haline geldiği depremin sorumlusu olarak Hıristiyanlar görülmüştür. Bu nedenle Hıristiyanlara karşı

<sup>7</sup> "Aynı imparatorun Restitutianus'a: Eğer praetor praefectus'un koyduğu bir kural genel ise ve kanuna veya anayasalara aykırı değilse ve daha sonra benim otoritem tarafından sonradan bir yenilik yapılmamışsa, geçerli sayılmalıdır." Codex Iustinianus, 1.26.2.

<sup>8</sup> Anadolu'da meydana gelen depremle ilgili yeterli kanıt mevcut değildir. Karadeniz kıyısında depremde ölen yedi yaşında bir çocuğa ait bulunan bir yazıt 238 yılında meydana gelen depremle ilişkili görülmektedir. Ross, Tülek ve Bora, 2005: 764.

şiddetli bir zulüm başlatılmıştır. Fakat aynı mektupta geçen bilgiye göre zulüm yereldir ve 235-236 yıllarında şehrin valisi Licinius Serenianus tarafından uygulanmıştır. Zulümden kaçan birçok kişi komşu bölgelere geçmeyi başarmıştır (Cyprianus, LXXIV.10; Clarke, 1966: 450-451; Pearson, 2016: 116-117). Firmilianus, bölgedeki kovuşturma esnasında montanist bir kadın peygamberin ortaya çıktığından da söz etmektedir (Cyprianus, LXXIV.10; Kaçar, 2002: 53; Kaçar, 2004: 201).

Bu kovuşturma imparatorluk geneline yayılmış bir uygulama değildir. Maximinus'un hakimiyeti boyunca sadece Hıristiyanlara karşı değil tüm konularda baskıcı ve acımasız bir imparator olması ve kendi eşini dahi öldürtmüş olması bu durumun açık göstergesidir (Synkellos, s. 521; Zonaras, XII.16).

### 5. Maximinus Thrax'ın Askeri Seferleri

Maximinus Thrax kendisine karşı düzenlenen suikast girişimlerini bertaraf ettikten sonra 235 yılının sonlarında Germania seferine başlamıştır. Mauretianalı ciritçiler, Osrhoeneli ve Armenialı okçulardan oluşan büyük bir kuvvet sayesinde zafer kazanmıştır. Askerlerin Germania topraklarını yağmalamasına izin vermiş ve pek çok esir almıştır (Herodianus, VII.2.1-6; Zonaras, XII.16). Esir alınanlar arasında askerlik çağındaki erkeklerin bir kısmı yardımcı birliklere kaydedilmiş ve sonraki dönemlerde Britannia topraklarına gönderilmiştir (Casey, Noel ve Wright, 1992: 77; Pearson, 2016: 92). Maximinus'un German zaferi Alexander'ın para teklifine dayanan anlaşma çabasının utanç izlerini silmiş ve sürekli German istilalarına maruz kalan Roma için gerçek bir zafer olmuştur. Roma'da zafer onuruna kişileştirilmiş Germania'nın esir olarak tasvir edildiği sikkeler basılmıştır (Foto 1). Germanlara karşı elde ettiği zaferini iktidarını pekiştirmek için kullanmış ve "Germanicus Maximus" unvanını almıştır (Mommsen, 1886: 162; Akşit, 1970: 99; Southern, 2004: 64). Ayrıca savaş sahnelerinin tasvirini resmeden tabloların *senatus* binasına asılmasını emretmiştir (SHA, *Duo Maximini*, XII.4).<sup>9</sup>



**Foto 1.** Maximinus Thrax'ın German zaferi onuruna kişileştirilmiş Germania tasvirinin yer aldığı sikke.  
[https://www.wildwinds.com/coins/sear5/s8366.html#RIC\\_0094](https://www.wildwinds.com/coins/sear5/s8366.html#RIC_0094) / Erişim Tarihi 10.06.2021.

Maximinus, Germania zaferinden sonra kış mevsimini Raetia yakınında Regensburg'da geçirmiş ve 236 yılında ordusuyla birlikte Sirmium'a geçmiştir. Burada Dac ve Sarmat kabilelerine karşı başarılı seferler gerçekleştirmiştir. "Dacicus" ve "Sarmaticus" zafer unvanlarını almıştır (SHA, *Duo maximini*, XIII.3-6; Southern, 2004: 64; Drinkwater, 2008: 30; Tekin, 2014: 272). Aynı tarihte oğlu, C. Iulius Verus Maximus'u *caesar* ilan etmiştir (Ensslin, 1939: 74; Southern, 2004: 64; Tekin, 2014: 271). Maximinus, 237 yılının sefer mevsiminde Dac ve Sarmatlara karşı bir kez daha harekete geçmiştir (Drinkwater, 2008: 30). Fakat bu esnada

<sup>9</sup> Maximinus'un ölümünden sonra *senatus* bu tabloları indirip yakmıştır.

Sasani Kralı Ardaşir (224-242), Maximinus'un batıdaki sefer yoğunluğunu fırsat bilerek Doğu'daki Roma topraklarını istila etmek üzere harekete geçmiştir. 237-240 yılları arasında Carrhae (Harran), Nisibis (Nusaybin) ve Hatra kentlerini ele geçirmiştir (Synkellos, 2002: 522; Zonaras, XII.18; Frye, 1983: 294; Daryae, 2009: 4; Kaçar, 2012: 157). Böylece Sasaniler elde ettiği topraklar üzerinden deniz ticaretinin kontrolünü de ele geçirerek Doğu'da üstünlük sağlamışlardır. Maximinus ise 238 yılında Afrika'da patlak veren isyan haberlerinin ulaşması sebebiyle Sasanilerin Roma topraklarına taarruzuna cevap verememiştir (Canepa, 2009: 52; Pearson, 2016: 141).

## 6. Maximinus Thrax'a Karşı Gelişen Muhalefet

Maximinus, üç yıllık egemenliğinde askeri disiplini üstün kılmayı amaçlamış ve sivil yönetimi de aynı disiplinle sürdürmeyi arzulamıştır. Sıradan bir soydan gelmesi, *senatus* ve halk tarafından hor görülmesi sebebiyle iktidarını sert ve katı yönetimiyle güvence altına almaya çalışmıştır (SHA, *Duo maximini*, VIII.6-7). Hakimiyetinin ilk günlerinden itibaren kökenini ve ailesini gizlemiş, soyluları ise aşağılayan bir tavır takınmıştır (SHA, *Duo maximini*, I.6; Zonaras, XII.16). Askeri zaferlerle ün kazanan pek çok kişiyi ve *consul* unvanına sahip kişileri önemsiz sıradan suçlamalarla yargılamış ve servetlerine el koymuştur. Antik yazarlar tarafından askerlerine yüksek maaş ödemesi için sürekli para arzına ihtiyaç duyan açgözlü barbar bir *tyrannus* olarak tanımlanmaktadır. Soyluların servetinin yetersiz kaldığı durumlarda kamu hazinesine yönelmiştir. Vatandaşların refahı, festival ve gösteriler için ayrılan tüm fonları kendi kişisel servetine aktarmıştır. Tapınaklara ait sunaklar ve tanrı heykelleri gibi pek çok kutsal eşyayı sikke basımı için darphanelere göndermiştir (Herodianus, VII.2.1-6; VII.3.1-5). Böylece imparatorluğun birikmiş olan sermayesi şiddetli bir yağmalamaya maruz kalmış ve ekonomik bunalımın sürekli artmasına neden olmuştur (Rostovtzeff, 1926: 400-401). İmparatorun bu sert tutumunu ve mali politikasını karısı Caecilia Paulina engellemek istemiştir, ancak bu isteği kısa sürede canıyla ödemiştir. Maximinus, karısının ölümünden sonra ise ilginç bir şekilde O'nu *Diva* (Tanrıça) ilan etmiştir (Foto 2; Ammianus Marcellinus, XIV.1.8; Synkellos, 2002: 521; Zonaras, XII.16; Akşit, 1970: 99; Pearson, 2016: 110).



Foto 2. Caecilia Paulina'nın *Diva* olarak tanımlandığı sikke.

[https://www.wildwinds.com/coins/sear5/s8399.html#RIC\\_0001](https://www.wildwinds.com/coins/sear5/s8399.html#RIC_0001) / Erişim Tarihi 11.06.2021.

Şiddet ve baskıya dayalı yönetimiyle bir *Tyrannus* olarak görülen Maximinus artık imparatorluk sınırları içerisindeki halklarda vuku bulan huzursuzluklarla karşı karşıya kalmıştır. Özellikle Roma'nın kuşatma

altındaki bir şehir görünümü, ülkelerini koruma duygusuyla hareket eden bazı vatandaşları harekete geçirmiş ve tapınakların etrafına muhafızlar yerleştirmişlerdir. Roma'daki huzursuzluk eyaletlere de yayılmıştır (Herodianus, VII.3.6). 238 yılında Afrika eyaletindeki *procuratorun* (maliye memuru) Maximinus'a olan bağlılığıyla imparatorluk hazinesini doldurmak için aristokratlara ait mülklere el koyması burada bir isyan başlatmıştır. Servetlerini teslim etmek istemeyen mülk sahipleri birkaç gün müsaade isteyerek eyalet sakinlerinin desteğini toplamaya başlamıştır. Özellikle tarım işçilerini sopa ve baltalarla silahlandırarak kendilerini koruma altına almaya çalışmışlardır. Mülk sahipleri servetlerini teslim etmek üzere yaklaştıkları *procuratoru* elbiselerinin altına gizledikleri hançerle öldürmüşlerdir. Ardından silahlanmış olan tarım işçileri de harekete geçerek rakipleri karşısında zafer kazanmışlardır. Bu isyan ile Afrika halkı ve mülk sahipleri kılıç zoruyla seksen yaşındaki Africa *proconsulu* I. Gordianus'u 19 Mart 238 yılında *augustus* ilan etmiştir. Gordianus, daha sonra *senatusa* mektup göndererek halkın ve askerlerin isteği üzerine imparator olduğunu, onlara saygısını sunduğunu ve imparatorluğunun onayını beklediğini belirtmiştir. İsyanın arka planda destekçisi olan *senatus*, I. Gordianus'u senatör ve *augustus* olarak tanımıştır. Aynı ismi taşıyan oğlu Gordianus'u da eş *augustus* olarak atamıştır (Herodianus, VII.4.1-6, VII.5.1-8, VII.6.3; Epitome De Caesaribus, 26.1; Aurelius Victor, 26.1-2; Eutropius, IX. 2; SHA, *Duo maximini*, XIV.1-5; Zonaras, XII.16; Ensslin, 1939: 76-77; Tekin, 2014: 272). Maximinus'u *damnatio memoriae*'ya (Hatıranın lanetlenmesi) çarptıran *senatus*, eyaletlere elçiler göndererek kendisi ve Roma halkından yana destek sağlamaya çalışmıştır. Eyaletler, özgürlük, barış ve güvenlik adına isyana teşvik edilerek bir iç savaş başlatılmış ve Maximinus'un vahşetine alet olanlar katledilmiştir (SHA, *Duo maximini*, XV.1-8; XV.9; Herodianus, VII.7.3-5; Zosimus, I.14.1; Zonaras, XII.16; Ensslin, 1939: 77).

Gordianusların *augustus* ilan edildikleri, halk tarafından kabul gördüğü ve *senatus* tarafından onaylandıkları haberi Maximinus'a ulaşınca öfkelenen imparator karşı harekete geçmiştir. Kendisine sadakatle bağlı olan Numidia lejyonu komutanı Capellianus'u bu isyanı bastırmak için görevlendirmiştir. II. Gordianus, Kartaca'daki savaşta hemen öldürülmüş, babası yaşlı Gordianus ise intihar etmiştir (SHA, *Duo Maximini*, VII.1.7, XIX.4; Herodianus, VII.9.1-6; Zonaras, XII.16; Akşit, 1970: 101; Faulkner, 2017: 276). Gordianus'ların ölümü *senatusun* eyaletlerden istediği desteğin her yerde kabul görmediğini ortaya koymuştur. Dacia, Hispania ve Asia Minor, Maximinus Thrax'ın yanında yer alan eyaletler olmuştur (Ensslin, 1939: 79; Akşit, 1970: 104).

Ancak gerek Gordianusların öldürülmesi gerekse eyaletlerden istediği desteği alamamış olmasına rağmen *senatus* geri adım atmamış ve devletin egemen otoritesiymiş gibi karşı hareketlerine devam etmiştir. *Senatus*, yirmi *consulün* bulunduğu *vigintiviri*'yi (Yirmiler Kurulu) kurmuştur. Çoğunluğun oyuyla Balbinus ile Maximus Pupienus eş *augustuslar* olarak atanmıştır (Herodianus, VII.10.2-5; SHA, *Duo maximini*, XX.6; Aurelius Victor, 26.8; Eutropius, IX.2; Zosimus, I.14.2; Zonaras, XII.16; Ensslin, 1939: 77-78; Mullens, 1948: 66). Fakat kurulun toplandığı Capitolium'a giden tüm yollar, geçmişte orduda komutanlık yapmış olan Maximus Pupienus'un seçimine itiraz eden taş ve sopalarla silahlanmış Roma sakinleriyle dolmuştur. Her iki imparatoru öldürmekle tehdit etmişlerdir. Silahlanan halka karşı kent *praefectusu* sert müdahalelerde bulunmuştur. Fakat kalabalığın dağılması ve Maximus ile Balbinus'un Capitolium'dan çıkmasına izin vermemesi üzerine *senatus* kalabalığın öfkesini dindirmek ve hanedan bağına sağlamak amacıyla I. Gordianus'un torunu III. Gordianus'a *caesar* unvanını vermiştir. Böylece üç imparatorun desteklenmesiyle kalabalık dağılmıştır (Herodianus, VII.10.5-9; SHA, *Duo maximini*, XX.6; Aurelius Victor, XXVII; Eutropius, IX.2).

Maximus, Maximinus Thrax'a karşı askeri sefer yürütmek üzere Roma'dan ayrılmış, Balbinus ise kentte kalmıştır. *Senatusun* tartışmalı bir konuyu görüştüğünü öğrenen halk ve askerlerden oluşan bir kalabalık *senatus* binasının önünde toplanmıştır. Maximinus Thrax'ın Roma'da bıraktığı *praetorların* bir kısmı da sivil kıyafetlerle halkın arasına katılmıştır. İki veya üç asker *senatusun* planlarını duymak için içeriye girmişlerdir. Ancak senatörlerden Gallicanus ve Maecenas'ın saldırısıyla öldürülmüşlerdir (Herodianus, VII.11.1-3; SHA, *Duo maximini*, XX.6; Zosimus, I.16.1; Ensslin, 1939: 79; Mullens, 1948: 75). Bu olay üzerine tüm senatörler olası düşman komplolarına karşı kendilerini savunmak için silahlanmışlardır. Gallicanus, kalabalığa dahil olarak Roma halkının ve *senatusun* düşmanı olan Maximinus Thrax taraftarlarının öldürülmesini emretmiştir. Gladyatör okullarından elde ettikleri silahlarla ve bulabildikleri her türlü kesici aletle halk silahlandırılmıştır.



Karargahlarına kaçan *praetor*lar da ayrıca silahlanınca kentte iç savaş patlak vermiş ve silahlanan kalabalık yenilgiye uğratılmıştır (Herodianus, VII.11.4-9). Bu bozgun karşısında *senatus* ve halkın öfkesi artmış, İtalya'nın her yerinden genç adamlar toplanarak silahlandırılmıştır. *Praetor* karargahına sürekli saldırılar düzenlenmiştir. Balbinus, askerlere ve halka ateşkes yapmaları için yalvarmasına ve genel af ilan etmesine rağmen durumu kontrol edememiştir. *Praetor* karargahının duvarlarına yapılan saldırıyla sonuç alamayınca generaller kampın su kaynağını kesmeye karar vermiştir. Tehlikenin farkına varan *praetor*lar karşı saldırıya geçince kalabalık çaresizce kente kaçmıştır. Evlerin çatılarına tırmanarak *praetor*lara taş ve toprak yığınlarıyla saldırmışlardır. Sokak savaşı sürerken *praetor*lar ise ahşap evleri ateşe vermişlerdir. Yangın hızlı bir şekilde Roma'nın büyük bir bölümüne yayılmış ve çok sayıda insan ölmüştür (Herodianus, VII.12.1-7; SHA, *Duo maximini*, XX.7).

## 7. Maximinus Thrax'ın Ölümü

Roma'da bu kargaşanın yaşandığı dönemde, Maximus Pupienus'un kendisine karşı hareket etmiş olduğunu ve Roma'daki durumu öğrenen Maximinus Thrax Sirmium'dan İtalya sınırına hareket etmiştir. Önce Emona'ya (Ljubljana) ulaşan Maximinus, şehri terk edilmiş ve ıssız bulmuştur. Erzak sağlayamayan askerler öfkelenmiş ancak sessizliklerini korumuştur. Çünkü *senatus*, tüm eyaletlere Maximinus ve askerlerine erzak verilmemesi için mektuplar göndermiştir. Maximinus ve askerleri Emona'dan kent kapılarını kapatan ve surların çevresine silahlı adamlar yerleştiren Aquileia'ya gelmiştir (Herodianus, VII.12.8, VIII.5.5; SHA, *Duo maximini*, XXI.5-6; XXIII; Zosimus, I.15.1). Fakat burada da sonuç vermeyen uzun bir kuşatma su ve erzak sıkıntısı çeken askerlerin öfkelerini iyice kabartmıştır. Açlık ve susuzluktan perişan haldeki askerler taraf değiştirerek kuşatmayı sona erdirmek için çareyi Maximinus'u öldürmekte bulmuşlardır. 10 Mayıs 238 tarihinde gün ortasında imparatorun çadırına girerek Maximinus'u ve oğlunu öldürmüşlerdir (Herodianus, VIII.8.5-9; SHA, *Duo maximini*, XXIII; Eutropius, IX.1; Jerome, 238g; Zosimus, I.15.1-2; Ensslin, 1939: 80). Bu olaydan sonra Maximinus Thrax'ın kesik başıyla Ravenna'da bulunan Maximus Pupienus'a gelen askerler *senatus* tarafından seçilen imparatorlara bağlılıklarını bildirmiştir. Maximus Pupienus, mızrağa saplanmış kafaları sergilenmesi için Roma'ya göndermiştir. Bir *Tyrannus* olarak gördükleri Maximinus Thrax'tan kurtulan şehir halkı ve *senatus* sevinçle kutlamalar yapmıştır. Eş *augustus* Balbinus ise yüz adet kurban sunumu yapmış ve her şehirde tanrılara kurban sunumu yapılmasını emretmiştir (Herodianus, VIII.6.7-8; SHA, *Duo maximini*, XXIV.2, XXV.1, XXVI.3-4; Ensslin, 1939: 80). Maximus Pupienus da Roma'ya ulaştıktan sonra *senatus*, bir şükran kararnamesi yayınlarak imparatorlara ve tanrılara minnetarlıklarını duyurmuştur. Maximinus Thrax'ın başının suya atılmasına ve cesedinin gömülmemesine, Afrika'da ölmüş olan Gordianus'lar için tapınaklar adanarak yeni imparatorların onuruna heykeller dikilmesine karar verilmiştir (SHA, *Duo maximini*, XXVI.3-4).

Maximinus Thrax ile başlayan anarşi dönemi ölümünden sonraki elli yıl boyunca devam etmiştir. Kendisinden sonra tekrar ayaklanan askerler aynı yıl *senatus* imparatorları Maximus Pupienus ve Balbinus'u da katletmişlerdir (Zonaras, XII.17; Mullens, 1948: 77). Geleneksel bir hale dönüşmüş şekilde askeri darbelerin yaşandığı ve Roma yönetim sistemindeki istikrarın bozulduğu dönem 284 yılına kadar devam etmiştir.

## 8. Sonuç

Roma *senatusu* ve halkı ifadesinden anlaşılacağı üzere, Roma'nın geleneksel devlet yapılanması ve iktidar kaynağı esasen *senatusa* bağlıydı. Fakat Maximinus Thrax'ın asker olması, senatör unvanına sahip olmaması ve *senatus* onayı için Roma'ya gitmemesi ona karşı bir muhalefet başlatmıştı. İktidarının ilk günlerinden itibaren bir yurttaş olarak görülmeyen imparatora karşı suikast girişimleri olmuş, Germanlara karşı kazandığı zaferine rağmen askeri güce dayanan merhametsiz yönetimiyle istenmeyen bir imparator olarak görülmüştü. O sebeple Maximinus Thrax'ın iktidarında baskıcı ve kötü yönetiminden dolayı *senatus* ve halk tarafından beş kişinin imparatorluğunun onaylandığını görmekteyiz.

Maximinus Thrax'ın askerlerinin itaatini sağlamak amacıyla soylulara, din ve devlet kurumlarına ait değerli mallara el koyması halkın yoksullaşmasına ve devlet hazinesinin boşalmasına yol açmıştı. Halk bu ekonomik baskı sahnelerini önceleri endişelenmeden izlemişti. Fakat daha sonraları halka ayrılan buğdayın alınması,

festivallerin düzenlenmesi için kentlerin sahip olduğu gelirlere de el konulması endişe yaratmıştı. Dine aykırı bu uygulamalara karşı ayaklanmalar ve bunun sonucunda toplu cezalandırmalar olduğu gibi bu yağmadan pay alan askerler bile bu durumdan rahatsız olmuşlardı. Dolayısıyla Maximinus Thrax'ın yönetimi boyunca açgözlü ve sert politikası, *senatus*, halk ve ordu arasında huzursuzlukların her geçen gün daha da artmasına sebep olmuştur. Ekonomik uygulamalar ve baskılara bağlı olarak Afrika'da patlak veren ilk isyanı takiben Roma'da da *senatus* ve halk isyanı başlamıştı.

Maximianus Thrax daha yaşarken *senatus* tarafından hatıraları lanetlenen, halk tarafından heykel ve tasvirleri kırılan bir imparatordu. *Senatusun* isteği doğrultusunda tüm eyaletlerde bir isyan başlatılmış, Maximinus Thrax ve askerlerinin erzak temin edememesi sağlanmıştı. Neticede gıda tedarikini sağlayamayan askerler arasındaki huzursuzluk Maximinus Thrax'ın öldürülmesiyle sonuçlanmıştı. Fakat Maximinus'un ölümü, O'nun acımasız yönetimine karşı sert müdahalelerle yanıt veren *senatus* ve halk için bir başarı olmamış, takip eden yıllarda da askerlerin yaratmış olduğu anarşi ve imparatorluk içerisinde siyasi ve sosyal istikrarsızlık devam etmiştir.

Maximinus Thrax, Roma İmparatorluk tarihinde Caligula, Nero, Commodos ve Caracalla'dan sonra baskıya dayanan yönetim anlayışı sebebiyle zalim diye anılan ve tiran (*tyrannus*) olarak adlandırılan bir imparator olmuştur. Romalılar tarafından barbar olarak tanımlanan ilk Trakyalı imparator olması ve askerlerin imparatorluk tacını giydiği bir geleneği başlatmasıyla Roma tarihinde yeni bir dönemin başlamasına yol açmıştır. Ancak bu yeni dönem, geniş sınırlara ulaşmış imparatorluğun geleceği için olumlu sonuçlar doğurmamış aksine imparatorluk makamının gücünün artmaya başladığı, fakat devlet kurumlarının güç kaybettiği, başta ekonomi olmak üzere devletin pek çok alanda istikrarsızlığa sürüklendiği bunalım yıllarının başlangıç aşaması olmuştur. Üç yıla sınırlı kalan Maximinus Thrax'ın iktidar yılları Roma tarihinde Asker İmparatorlar olarak tanımlanan ve 284 yılına kadar devam eden anarşi dönemini başlatmıştır.

#### Kaynaklar

- Akşit, O. (1970). *Roma İmparatorluk Tarihi (M.S. 193-395)*. Cilt II. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Ammianus Marcellinus. (1935). (Eng. Transl. John C. Rolfe). Cambridge Massachusetts.
- Baus, K. (1965). *From the Apostolic Community to Constantine*. New York: Herder and Herder.
- Bunson, M. (2002). *Encyclopedia of The Roman Empire*. New York: Facts on File, Inc.
- Canepa, M.P. (2009). *The Two Eyes of The Earth: Art and Ritual of Kingship Between Rome and Sasanian Iran*. London: University of California Press.
- Casey, P.J., Noel, M., Wright, J. (1992). The Roman Fort at Lanchester, Co. Durham: a Geophysical Survey and Discussion of Garrisons. *Archaeological Journal*, 149:1, 69-81.
- Clarke, G.W. (1966). Some Victims of the Persecution of Maximinus Thrax. *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte*, 15 (4), 445-453.
- Cyprianus. (1868). Epistles, A. Roberts, J. Donaldson (Ed.), *Ante-Nicene Christian library: Translations of the writings of the Fathers down to AD 325* içinde (1-331 ss.) Vol. III, Edinburgh: T. & T. Clark.
- Çalık Ross, A., Tülek, F., Bora, A. (2005). Nikomedia (İzmit) Depremleri ve Arkeoloji. *Deprem Sempozyumu* içinde (763-767 ss.). Kocaeli.
- Daryaeae, T. (2009). *Sasanian Persia: The Rise and Fall of an Empire*. London and New York: I.B. Tauris & Co.
- Diakov, V., Kovalev, S. (2019). *İlkçağ Tarihi: Roma*. (Çev. Özdemir İnce). Cilt 2. İstanbul: Yordam Kitap.
- Drinkwater, J. (2008). Maximinus to Diocletian and The Crisis. A.K. Bowman-P. Garnsey-A. Cameron (Ed.), *The Cambridge Ancient History-The Imperial Crisis and Recovery A.D. 193-324* içinde (28-67). Vol. XII. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ensslin, W. (1939). Senate and The Army. S.A. Cook-F.E. Adcock-M.P. Charlesworth-N.H. Baynes (Ed.), *The Cambridge Ancient History-The Imperial Crisis and Recovery A.D. 193-324* içinde (57-95 ss.). Vol. XII. Cambridge: Cambridge at The University Press.
- Epitome De Caesaribus. (2018). *A Booklet About The Style Of Life And The Manners Of The Imperatores*. (Eng. Transl. Thomas M. Banchich). Canisius College Translated Texts 1. Canisius College.
- Eusebius. (1942). *The Ecclesiastical History*, English Translation J.E.L. Oulton, Harvard University Press, Vol. II.
- Eutropius. (2017). *Kısa Roma Tarihi*. (Çev. Çiğdem Menzilioğlu). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Faulkner, N. (2017). *Roma: Kartalların İmparatorluğu*. (Çev. Çağdaş Sümer). İstanbul: Yordam Kitap.



- Frye, R.N. (1983). *The History of Ancient Iran*, München: Beck.
- Georgius Cedrenus. (1838). *Historiarum Compendium*, B.G. Niebuhrii (Ed.), Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae içinde (3-802 ss.), Bonnae: Impensis Ed. Weberi.
- Glare, P.G.W. (1968). Antaeus. *Oxford Latin Dictionary* içinde (137 ss.), Oxford: At The Clarendon Press
- Glare, P.G.W. (1968). Hercules. *Oxford Latin Dictionary* içinde (791 ss.), Oxford: At The Clarendon Press.
- Glare, P.G.W. (1968). Thrax. *Oxford Latin Dictionary* içinde (1939 ss.), Oxford: At The Clarendon Press.
- Herodianus. (1970). (Eng. Transl. C.R. Whittaker). Cambridge Massachusetts.
- Jerome. (2005). *Chronicle*. (Eng. Transl. Roger Pearse). UK. Erişim adresi [http://www.attalus.org/armenian/jerome\\_chronicle\\_03\\_part2.htm](http://www.attalus.org/armenian/jerome_chronicle_03_part2.htm)
- Kaçar, T. (2002). Montanizm: Erken Kilise'de Çatışan Gelenekler. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 17 (1), 39-59.
- Kaçar, T. (2004). Eski Çağ Anadolu Hıristiyanlığında Kadın: Montanizm Örneği. *Kadın Çalışmalarında Disiplinlerarası Buluşma* içinde (197-204), Cilt 3.
- Kaçar, T. (2012). Dünyaya İki Işık: Geç Antikçağ'da İran ve Roma, *Doğubatu Düşünce Dergisi, Işık Doğudan Yükselir II*, 61, 153-181.
- Lo Cascio E. (2008). The Government and Administration Of The Empire in The Central Decades of The Third Century. A.K. Bowman-P. Garnsey-A. Cameron (Ed.), *The Cambridge Ancient History-The Imperial Crisis and Recovery A.D. 193-324* içinde (156-170 ss.). Vol. XII. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mommsen, T. (1886). *The History of Rome: The Provinces, From Caesar to Diocletian*. London: Richard Bentley & Son.
- Mullens, H.G. (1948). The Revolt of The Civilians A.D. 237-8. *Greece & Rome*, 17 (50): 65-77.
- Orosius, P. (2010). *Seven Books of History Against the Pagans*. (Eng. Transl. Andrew T. Fear). Translated Texts for Historians 54. Liverpool University Press.
- Pearson, P.N. (2016). *Maximinus Thrax: From Common Soldier to Emperor of Rome*. Pen & Sword Military.
- Rostovtzeff, M. (1926). *The Social and Economic History of The Roman Empire*, Oxford: At The Clarendon Press.
- Scriptores Historiae Augustae. (1932). (Eng. Transl. David Magie). Loeb Classical Library.
- Sextus Aurelius Victor. (1994). *Liber De Caesaribus*. (Eng. Transl. H. W. Bird) Liverpool University Press.
- Smith, W. (1849). Milon. *Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology* içinde (1086-1087 ss.). Vol II, London: John Murray.
- Southern, P. (2004). *Roman Empire from Severus to Constantine*. London and New York: Routledge.
- Sulpicius Severus, *Chronicle*. Erişim adresi <https://www.newadvent.org/fathers/35052.htm>.
- Synkellos. (2002). *The Chronography of George Synkellos*. (Eng. Transl. W. Adler & P. Tuffin) Oxford University Press.
- Tekin, O. (2014). *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- The Codex of Justinian, (2016). Fred H. Blume & Bruce W. Frier. (Ed.), Cambridge: Cambridge University Press.
- Zonaras. (2009). *The History Of Zonaras-From Alexander Severus to The Death Of Theodosius The Great*. (Eng. Transl. Thomas M. Banchich & Eugene N. Lane). Taylor & Francis Group.
- Zosimus. (2006). *New History*. (Eng. Transl. Ronald T. Ridley). Australian Association for Byzantine Studies Department of Greek. University of Sydney.

#### İnternet Kaynakları

- [https://www.wildwinds.com/coins/sear5/s8366.html#RIC\\_0094](https://www.wildwinds.com/coins/sear5/s8366.html#RIC_0094)
- [https://www.wildwinds.com/coins/sear5/s8399.html#RIC\\_0001](https://www.wildwinds.com/coins/sear5/s8399.html#RIC_0001)

